

EV KADININI ENERJİ TASARRUFUNA TEŞVİK AÇISINDAN YETİŞKİN EĞİTİMİ VE YETİŞKİNLERDE ÇEVRE BİLİNCİNİN VE DUYARLILIĞININ ARTTIRILMASI*

Doç. Dr. Adnan Kulaksızoğlu**

Eğitim kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılması eylemidir. Bununla beraber yeni buluşların kitlelerle duyurulması da bir eğitim faaliyetidir. Eğitim sadece bilgi aktarma eylemi değildir. Gerçekliğini yitirmiş kalıpyargıların (tutumların) yerine çağdaş ve geçerli olanların konması da eğitim faaliyetidir. Eğitim belli yaşlarla ve belli mekanlarla sınırlı tutulamaz. Okullar eğitim-öğretimin verildiği mekanlardır ancak geniş anlamıyla çevre bütünüyle bir okuldur. İnsan varlığı ömür boyu öğrenmeye ihtiyaç duyar. Kurumlarda yapılan eğitim (örgün eğitim) belli yaş gruplarındaki insanların eğitildiği kurumlardır. Örgün eğitim dışındakilerin duyacakları öğrenme ihtiyacını yerine getirmek için çalışmalar yapmak ve programlar hazırlamak yetişkin eğitiminin görevidir.

Yetişkin eğitimi örgün eğitim yaşını geçirmiş insanların gönüllü olarak yararlandıkları uygun serbest zaman alışkanlıkları kazanabilecekleri ve insanlık aleminin bir üyesi olarak kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir eğitim alanıdır.

"Yetişkin eğitimi zorunlu eğitim yaşı dışındaki insanların dünyayı kavramalarını genişletmek, hoşlandıkları uğraşı alanlarını arttırmak, yeni tutumlar kazanmalarını sağlamak amacı ile düzenli çalışmalardan oluşan bir süreç" olarak da tanımlanabilir (Lowe, 1985 : 22).

Yetişkin eğitimi "yaygın eğitim" ve "halk eğitimi" olarak da bilinmektedir. Her üç eğitim biçiminde de kastedilen aynıdır. Yetişkin eğitiminin yöneldiği kitle yaş, eğitim seviyesi, öğrenme istekleri cinsiyetleri açısından farklı bireylerden meydana gelmektedirler. Bu geniş grubun okul dışında bulunmaları ve toplumda genellikle üretici bir duruma gelmiş olmaları önemli özellikler olarak görülmektedir (Geray, 1978 : 2).

* Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 25-26 Nisan 1991 Tarihinde Düzenlediği Kadın ve Enerji Tasarrufu Sempozyumuna Bildiri Olarak Sunulmuştur.

** Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

Yetişkin eğitimi örgün eğitim dışında kalan 15 yaş ve üstü bireyleri hedefler. Yetişkin eğitimi yeni bir meslek öğrenmek isteyenlere, gençlere, orta yaşlılara, yaşlılara, ev kadınlarına, köyde veya şehirde yaşayanlara yönelik olabilir. Yukarıdakiler yetişkin eğitimi için hedef gruplardır.

Eğitim ve Ekonomik Gelişme :

Eğitimin 'ekonomiye en belirgin katkısı nitelikli insan eğitmektir. Nitelikli insan gücü eğitildikçe ekonomide verim artar, verimlilik arttıkça ekonomik refah gelişir, refahın gelişmesi eğitime ayrılan payı arttırır. Eğitim ile ekonomi arasında birbirlerini tamamlayan karşılıklı bir ilişki vardır.

Eğitim yolu ile bireyler sermaye biriktirmeyi ve bu sermayeyi en uygun alanlara yatırmayı öğrenebilirler. Bireylerin tasarruf etme (biriktirme) davranışları kazanması eğitim yolu ile sağlanabilir (Geray, 1978 : 37). Eğitim bireylere istenilen davranışlar kazandırma süreci olarak ele alındığında bireylerin üretime ve tüketime yönelik davranışlarını biçimlendirmek eğitim yolu ile mümkündür.

Eğitimin bir diğer işlevi de bireylerin doğal çevrelerine karşı bilinçlenmelerini sağlamaktır.

Çevre Eğitimi :

Çevre eğitimi insanların kendileri ile kültürel ve biyolojik çevreleri arasındaki karşılıklı ilişkileri ve etkileşimleri anlamalarına ve bunun korunmasına uygun davranışlar ve hünerler kazanmalarına yardım sürecidir. Çevre eğitimi çevre sorunlarının ulaşılabileceği zararların boyutları düşünüldüğünde herkesi ilgilendirmektedir. Eğitimin her kademesinde çevre eğitimine yer verilmelidir (Enviromental Policy Plan, 1975).

Çevre eğitimi için her yaş seviyesine uygun programlar hazırlanabilir yetişkinler için hazırlanacak programlar onların cinsiyetine, yaşadıkları yöreye, mensup oldukları meslek gruplarına göre farklı olacaktır.

Yetişkin grupları içinde özellikle ev kadınlarının kırsal yörede yaşayanların çevre konusunda eğitilmesine öncelik tanımak gerekmektedir (Kulaksızoğlu, 1988; 273).

Çevre eğitiminin hayata geçirilmesi için bu konuda biran önce programlar hazırlamak gereğine işaret edilmekte ve insanların "temiz su içmek, temiz hava solumak" gibi doğrudan doğruya ekonomik değeri olmayan mükafatlar uğruna çevrelerini korumaları gerektiği ifade edilmektedir (Ergun, 1990; 1).

Enerji Üretimi ve Yarattığı Çevre Sorunları :

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar ülkemizde enerji üretiminde önemli artışlar olmuştur. Enerji kaynağı olarak kömür, petrol, elektrik, havagazı, doğalgaz, odun ve tezek sayılabilir.

1923 yılında 597 bin ton olan kömür üretimi 1982' de 7223 bin tona, 1950' de 17,5 ton olarak üretilmekte olan petrol 1992' de 2263 bin tona ulaşmıştır.

Elektrik enerjisinin % 15' inden yararlanılmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında elektrik enerjisinden yararlanan üç yerleşim yeri varken günümüzde elektrik enerjisinden yararlanamayan yerleşim yeri kalmamıştır. Hem üretilmekte olan toplam elektrik enerjisi, hem de kişi başına düşen elektrik enerjisi tüketimi artmıştır.

Havagazı üretiminden göreceli bir azalma görülmektedir. Bu hem sıvılaştırılmış petrol gazı kullanımının yaygınlığından, hem de doğal gazın kullanılmaya başlamasındandır (Özdemir, 1988 : 47).

Enerji üretimi çevre sorunları da yaratmaktadır. Linyit kömürü üretimi açık ocaklarda yapıldığından toprak tabakası ziyan edilmekte ve arazi erozyona uğramaktadır. Ülkemizde üretilen linyitin düşük kalorili olması ve yandığında havaya SO_2 ve SO_3 gazı vermesi hava kirliliğine neden olmaktadır.

Sudan elektrik enerjisi elde edilmesi çok pahalı yatırımlar gerektirmektedir. Yapılan barajlar geniş sahaların su altında kalmasına sebep olmakta bu da çevredeki ekolojik dengeyi değiştirmektedir.

Petrol ve türevlerinin yakacak ve enerji kaynağı olarak kullanılması havadaki CO ve CO_2 oranının artmasına sebep olmakta böylelikle çevre ve insan sağlığı tehdit altında kalmaktadır.

Ormanlarımızın odun üretme kapasitesi yılda 9 milyon ton olduğu halde, bir yılda ormanlarımızdan üretilen odun miktarı 17 milyon tondur.

Orman ürünlerinin, ülkemizdeki orman varlığının çok üstünde kullanılması ormanlarımızı çok ciddi bir tehdit altında bırakmaktadır. Mobilya üretiminde kullanılan ağaçların bir kısmının ithal yolu ile getirilmesi de döviz kaybına neden olmaktadır.

Hayvan gübresinin yakacak olarak kullanılması toprağın yeterince gübrelenmemesi ile sonuçlanmaktadır (Özdemir, 1988 : 50).

Konutta Enerji Tasarrufu :

Şehirlerimizdeki evlerde kullanılan enerjinin % 80' inin ısıtmada kullanıldığı söylenmektedir. Konutların iyi yalıtılmamış olması gereksiz ısı kaybına yol açmaktadır. Bu bakımdan konutların yalıtılmış olması enerji tasarrufu sağlayacaktır.

Camların Yalıtılması : Cam yüzeyler duvardan 6 – 10 kat kadar fazla ısı geçirirler. Kötü mimari tasarımlar nedeni ile bir kısım konutların yüzeyi gereğinden fazla camla kaplanmıştır. Aydınlatmayı sağlamaktan çok görüntüyü etkilemek amacı ile yapılan bu binalarda ısıtmada kullanılan enerji kaybı çok olmaktadır. Bunun için kullanılmayan perde ile kapalı cam yüzeylerin polistiren veya benzeri maddelerle kaplanması ısı kaybını azaltmaktadır. Saydam cam yüzeylerin de çift cam haline getirilip yalıtılması gerekir. Bu şekilde konuttaki ısı kaybı yarı yarıya azaltılabilir (Kavrakoğlu, 1980 : 35).

Çatı Yalıtımı : Çatı yalıtımında kullanılacak malzemenin yanıcı olmaması ve sağladığı yarardan fazla pahalı olmaması gerekir.

Duvar Yalıtımı : Bina inşa edilirken iki tuğla arasına konacak ısı geçirgenlik katsıyısı düşük yalıtkan bir madde konulmalıdır bina inşa edildikten sonra duvarların yalıtılması güç olmaktadır. Isı kaybının çok olacağı kuzeye bakan duvarların izolasyonu ısı kaybını azaltacaktır.,

Radyatörü Verimli Şekilde Kullanmak :

Kaloriferle ısıtılan binalarda radyatörlerin ısıyı en iyi şekilde bina içine dağıtılmasına özen gösterilmelidir. Isının duvarlar tarafından emilmesi veya pencereden kaçmasını önleyici tedbirler alınmalıdır. Radyatörün üstünü kapamak veya kutu içine almak verimini % 10 ila % 50 arasında düşürmektedir.

Aydınlatma Araçlarını Kullanmak :

Aydınlatmada kullanılan tungsten filamentli ampulün verimi oldukça düşüktür. Bunun yerine floresan lamba daha yüksek verimle aydınlatmaktadır. Floresan lambaların daha yaygın şekilde kullanılmasını sağlamak enerji tasarrufu sağlayacaktır (Kavrakoğlu, 1980 : 38).

Binaların Isı Denetimi ve Soğutulması :

Binaların kış aylarında hava soğuduğu nisbette ısıtılması ısınma harcamasını arttırmaktadır. Dış sıcaklık düştüğünde iç sıcaklık yükseltilecek yerde iç sıcaklık da biraz düşürülmelidir. Böyle olması hem sağlık açısından, hem de enerji tasarrufu açısından uygun görülmektedir

(Kavrakoğlu, 1980 : 39).

İyi yalıtılmamış binaların kiş aylarında soğuk olduğu gibi yazın da sıcak olmaktadır. Kişin burayı ısıtmak için harcanan fazla yakıt yazın serin tutmak için de harcanmaktadır. Soğutma araçları (Klima, vantilatör, v.b. gibi) da enerji tüketen araçlardır.

Mutfaktaki Pişirme Araçlarının Kullanılması : Mutfaktaki pişirme araçları uygun koşullarda kullanıldığında enerji tasarrufu sağlar. Yemek pişirmede kullanılan kaplar ve kapların kullanılma biçimi de yemek yaparken harcanan enerjiyi azaltır veya arttırır. Ağzı tam kapanmamış kaplarda yemek pişirmek, zor pişirilen yiyecek maddelerini pişirmek, ve uygun koşullarla hazırlanmamış yiyecekleri pişirmek enerji sarfiyatını arttıracaktır. Kapalı ve ısıyı iyi geçiren ve muhafaza eden kaplar kullanarak yemek yapmak enerji tasarrufunu arttıracaktır.

Muslukların Kontrol Edilmesi :

İhtiyaçtan fazla kullanılan su da enerji israfıdır. Sanayide bir damla su damlatan bir musluk yılda 650 galon (yaklaşık 3 ton) su harcamaktadır. Muslukların kontrolü önemli miktarda enerji sağlayacaktır (Energy Conservation, 1972 : 7).

Tüketim Maddelerinin Kontrol Edilmesi :

Her mal üretimi bir enerji israfını gerektirir. Konutlarda ihtiyaç fazlası satın alınan her mal enerji israfıdır. İhtiyaçların abartılması ise yeni suni ihtiyaçlar yaratmış ve bunların yerine getirilmesi için yeni ürünler üretilip satışa sunulmuştur. Satın alınan bu yeni ürünler evre kirliliği de yaratmaktadır. İnsan hayatını kolaylaştıran temel araç gerecin dışındaki ürünlerin israf yarattığı anlatılmalıdır.

TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU ve KADIN EĞİTİMİ :

1985 nüfus sayımına göre ölkemizde 25 milyon kadın yaşamaktadır ve 15-64 yaş arasındaki yaklaşık 17,5 milyon kadın ve kız bulunmaktadır. bu kadınların ekonomik olarak faal olanları 7 milyon civarındadır. Bunların yaklaşık 5 milyonu tarım sektöründe kalan yaklaşık 1,5 milyonu ise sanayi ve hizmet kesiminde bulunmaktadır (Pur, 1990 : 16).

Türk kadınının doğum oranı da yüksektir. Doğurganlık oranı kadın için 15-45 yaşları arasında doğurduğu ocuk sayısını belirten ortalama bir rakamdır. Bu rakam 1970'li yıllardan sonra 5,2'ye düşmüştür. Bölgeler arasında ve köy-şehir arasında kadının doğurganlığında fark vardır. Güneydoğu Anadolu'da doğurganlığın 8' den çok, şehir merkezlerinde 2,88 olduğu tahmin edilmektedir (Türkiye' de Nüfus Planlaması, 1985 : 29).

Bebek ölüm oranları ülkemizin içinde bulunduğu gelişmişlik seviyesinden farklı olarak çok yüksektir. 1987 sayılarına göre ülkemizde her bir canlı doğumdan 87' si ölmektedir. Bu sayı Japonya' da bin doğumda 5, A.B.D.' de bin doğumda 10' dur.

Ülkemizde kadın erkek arasında gördükleri ortalama eğitim bakımından erkekler lehine fark vardır. Örgün eğitimdeki okullaşma oranında erkekler öndedir. Kadınlar arasında okula giden oranı erkeklerle göre düşüktür. Bu olumsuzluk bölgeler arasında ve yerleşim yerinin köy veya kent olmasına göre de değişmektedir. Doğu ve Güneydoğu' da ve kırsal yerleşim yerlerinde kızların erkeklerle göre daha az oranda okullaştıkları bilinmektedir. Örgün eğitimden kadınların daha da yararlanması sonucunda okur-yazar olmayan kadınların sayısının erkeklerden çok olduğu görülmektedir. 1985 nüfus sayımına göre kadınların % 31,77' si okuma yazma bilmezken bu oran erkeklerde % 13, 45' dir (Doğramacı, 1989 : 106).

Örgün eğitimden yeterince yararlanamayan kadınların yetişkin eğitimi hizmetlerinden yararlanma imkanı vardır. Kadınlara ülkemizin her tarafında faaliyet göstermekte olan 484 Pratik Kız Sanat Okulu ile 111 merkezinde bulunan Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüleri yetişkin eğitim kurumu olarak hizmet vermektir. Köy Kadınları Gezici Kursları da kırsal alandaki örgün eğitimden yoksun kadın ve kızlarımıza eğitim götüren kuruluşumuzdur. Köy Kadınları Gezici Kursları 1977 yılında Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünden ayrılarak Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır (Yaygın Eğitim Kurumları, 1990 : 2,4)

1986-1989 Öğretim Yılında 479 pratik kız sanat okulunda 91046 öğrenci eğitilmiştir. Aynı yılda onbir olgunlaşma enstitüsünde 1772 öğrenci eğitilmiştir. 1976-1977 yılında ise 2528 Köy Kadınları Gezici Kursu açılmış ve bu kurslarda 49035 köy kadını eğitilmiştir (Yaygın Eğitim Kurumları, 1990 : 33).

Yetişkin Eğitiminde ve Kadın Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler

Yetişkin eğitimi çalışmalarından geniş kitlelerin faydalanması amaçlanmalıdır. Yapılan bir çalışmada her on yetişkinden yedisinin yetişkin eğitimi faaliyetlerine ilgi duyduğu görülmüştür. Nüfusun yarıya yakınından da yetişkin eğitimi faaliyetlerine katılacak potansiyele sahip olduğu ileri sürülmektedir (Lowe, 1985 : 83). Yetişkin eğitiminden yararlanma ile yetişkinlerin örgün eğitimde geçirdikleri yıllar arasında yakın ilişki vardır. Kısaca bir yetişkinin örgün eğitim kurumlarında geçirdiği zaman onun öğrenme isteğini ve öğrenme fırsatı aramasını belirleyici bir faktördür. Anlaşıldığı gibi eğitime en az ilgi duyan kesim

aslında en fazla eğitime ihtiyaç duyulan kesimdir. Eğitimden yoksun bu kesimi yetişkin eğitimi programlarına çekmek zordur. Bu gruba eğitim vermenin en uygun yolu onlarla bireysel ilişki kurmaktır. Bireysel ilişki kurmanın en iyi yolu da onların gözünde toplumdaki önemli kişilerin yardımlarını almaktır. Köy yerlerinde muhtarlar ve muhtar eşleri köy kadınlarına ulaşmak için önemli kişilerdir.

Yetişkin eğitiminde kullanılan dil de eğitim alanları için anlaşılır olmalıdır. Konular yetişkin için takip edilebilir basitlikte olmalıdır.

Gönüllü kuruluşlar yetişkin eğitiminde önemli işler başarabilir. Sendikalar üyelerini mesleki olarak daha nitelikli hale getirmek için eğitim verebileceği gibi onların bir tüketici olarak nasıl tasarruflu davranmaları gerektiğini öğretebilir (Lowe, 1985 : 122).

Ordu da mensuplarını sivil hayata hazırlamak için programlar düzenleyebilir. Bu programların içinde tasarruflu davranmaya yönelik programlar verilebilir.

Hapishaneler de yetişkin eğitiminin yapılacağı kurumlardır. Ayrıca son yıllarda açılmaya başlanan ana-baba okulları da yetişkinleri enerji tasarrufu yapmaya teşvik edici programları uygulayabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER :

Kadın aile içinde çocuklarına karşı annelik rolünün yanı sıra bir eğiticilik ve örnek alma rolünü sürdürmektedir. Annenin eğitim almış olması toplumda eğitim yolu ile kalkınmayı hızlandırır. Eğitim bir bütündür ve insan hayatı boyunca devam eden bir süreçtir. Örgün eğitimden sonra yaygın eğitim kanalı ile geniş insan gruplarına eğitim ulaştırılmaya çalışılır. Yaygın Eğitim; Halk Eğitimi veya Yetişkin Eğitimi olarak da adlandırılmaktadır.

Yetişkin eğitiminde eğitim alması hedeflenen gruplar 15 yaş ve üstünde olanlardır. Bunlar kadın-erkek, köylü-şehirli, genç veya yaşlı olabilir. Hedef gruplar cinsiyete göre, yaşanan yere göre, yaşa göre belirlenebileceği gibi bireylerin yaptıkları mesleklere göre de belirlenebilir. Çiftçiler veya ev kadınları yetişkin eğitiminde hedef gruplardır.

Ev kadınlarına yönelik eğitim programlarında kadınların tahsili, yaşları ve ihtiyaçları gibi değişkenler dikkate alınması gereken ölçülerdir.

Enerji tasarrufunu öğretmeyi amaçlayan bir kadın eğitim programında gözetilmesi gereken hususlar şunlar olabilir :

1. Bu tür eğitimin her türlü iletişim ve yayın aracı kullanılarak

yapılabilir. Özellikle radyo ve TV yetişkin kadın eğitimi için sıklıkla kullanılan bir araçtır. Buralardaki yerli yapım "kuşak" ve "dizi" programlarının senaryolarında izleyicileri "Enerji Tasarrufu" konularında bilgilendirecek eklemeler yapılabilir. Yetişkin eğitiminde izlenecek yollardan birisi de "farkına varmadan eğitmek" ve "eğlenme ile eğitmek" tir. Böylelikle izleyiciler doğrudan doğruya eğitildiklerinin farkına varmadan TV' de izledikleri bir dizi programındaki oyuncunun rol gereği yapmakta olduğu enerji tasarrufuna yönelik bir davranışı taklit edebilir. Onu kendisine model alabilir. İlgili kuruluşlar dizilerin senaryolarına bu tür eklemeler yapılmasını teşvik edebilirler ve bu şekilde hazırlanmış dizi programları ödüllendirebilirler.

Eğitim almamış veya az eğitim almış kadınların eğitime olan talebinin de az olduğu düşünülürse, TV' deki radyodaki dizi programlar yolu ile kadınları eğitmenin önemi anlaşılır. Kadınların yapmaktan hoşlandıkları faaliyetler aracılığı ile farkına varmadan eğitilmeleri böylelikle mümkün olur.

2. Yetişkin kadın eğitimi ile ilgili Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Pratik Kız Sanat Okulları ve Olgunlaşma enstitülerindeki konular arasına "Ev Ekonomisi" ve "Uygun Tüketici Davranışları" "Tasarruf Eğitimi" gibi dersler konularak kadınlar yaparak ve yaşayarak eğitilebilir. Aynı uygulama Köy Kadınları Gezici Kurslarında da yapılabilir. Y yaparak ve yaşayarak öğrenmede öğrenen kişi etken olmakta ve öğrenme faaliyetine katılmaktadır. Denebilirki öğrencinin öğrenme faaliyetine katılan duyu organları sayısı ne ölçüde çoksa öğrenme o ölçüde kalıcı ve sürekli olur.

3. Kadın enerji tasarrufunu sağlamaya yönelik eğitilmesi toplumun her kademesine yarar sağlar. Kalkınmayı ve sosyal değişmeyi hızlandırır. Ashında bir "tüketici" olarak her bireyin uygun davranışlar kazanması kendi ihtiyacına hizmet eder. Daha az tüketen daha az ödeyecektir. Artan ekonomik değeri daha faydalı alanlarda kullanması bireyin şahsi yararınadır. Eğitimin bir amacı da "İhtiyaç Yaratmaktadır". Eğitim bu işlevini gönüllü ve resmi bütün toplumsal kurum ve kuruluşlar yolu ile gerçekleştirebilir. Bu kuruluşlar; kadın dernekleri, siyasi partilerin kadın kolları, kadın işçi çalıştıran kuruluşlar, belediyeler, tüketici örgütleri, vakıflar, okul-aile birlikleri ve çevre ile ilgili kuruluşlar bu amaç için harekete geçirebilir. Halk Eğitim Merkezlerinin de kendi eğitim programlarında ilgili konulara yer vermesi ve benzer konularda program düzenlemesi için ilgili kuruluşları harekete geçirmesi, onları teşvik etmesi beklenir.

4. Yapılması istenen yetişkinde çevre bilincinin ve duyarlılığının arttırılması ile ilgili eğitimin bir parçasıdır. Çevre konusunda bilinçlenmek ve duyarlılaşmak her kesimdeki insan tarafından öğrenilebilir. Hedef grupların bu konuda en zor eğitilebilecek olan hiç eğitim almamış kadınlar olması halinde bu kadınları küçük (8-10 kişilik) gruplar halinde toplamak ve onlarla bireysel ve yüzyüze temas kurmaya çalışmak en verimli yoldur. Bu kadınlarla ilişki kurarken çevrelerinde önem verdikleri kişilerin yardımlarına başvurmak gerektiği unutulmamalıdır.

5. Bu eğitimi verecek kişilerin eğitilmesi Yaygın Eğitim Kurumlarının ve gönüllü kuruluşların görevidir. Yaygın eğitim veren resmi kurumların öğretmenlerine ödedikleri ücreti tatminkar hale getirmeleri gerekir.

6. Kadınların enerji tasarrufu yapmaları konusunda hazırlanacak eğitim programlarının amaçlarının şu özellikleri taşıması beklenir :

a- Hitap edeceği hedef grupların eğitim seviyesine uygun ve gerçekleştirilebilir amaçlar yazmak,

b- Amaçları değerlendirilebilir ve davranış değişikliği gösterir şekilde ve anlaşılır bir dille ifade etmek,

7- Örgün eğitimdeki ilgili ders konularının öğrenciye çevre bilinci ve duyarlılığı kazandıracak bir bütünlükte tekrar gözden geçirmek ve öğrencileri bu konuda duyarlılıklarını arttıracak bir şekilde eğitmek,

8. Ülkemizde yetişkin eğitimi ve kadın eğitimi ile ilgili mevcut kaynakları harekete geçirmek ve ilgili kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlamak amacı ile bir kurul oluşturulmalıdır (Yaygın Eğitim, 1990 : 97) Ve Yaygın Eğitim ya da Halk Eğitimi Kanunu yeniden düzenlenip çıkartılmalıdır.

9. Yayın ve broşürler yolu ile halkı aydınlatmak için anlaşılır broşürler basılıp dağıtılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Doğramacı, Emel. **Türkiye' de Kadının Dünü ve Bugünü.** Ankara : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989
- Ergun, Lalegül. "Çevre Konusunda Okur-Yazarlık" **Kelaynaktan Haberler Sayı : 37,** Eylül-Ekim 1990
- Geray, Cevat. **Halk Eğitimi.** Ankara : Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1978
- Kavrakoğlu, İbrahim. **Enerji Sorunu,** İstanbul : Boğaziçi Üniversitesi, 1980
- Kulaksızoğlu, Adnan. "Ekoloji, Çevre Sorunları ve Eğitimi" **Fırat Havzası Birinci Çevre Sempozyumu Elazığ : Fırat Üniversitesi, 13-15 Ekim 1988**
- Lowe, John'da **Yetişkin Eğitime Toplu Bir Bakış** (Çev. T. Oğuzkan). Ankara : UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 1985
- Özdemir, Şevket. **Türkiye' de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık** Ankara : Palme Yayınları, 1988
- Pur, Nejlâ "Türk Aile Yapısında Ekonomik Sorunlar" **Türk geleneksel ve Çağdaş Aile Yapısı** İstanbul : Marmara Üniversitesi İstatistik ve Kantitatif Araştırmalar Merkezi, 16 Mayıs 1990
- Türkiye' de Nüfus Planlaması, Kadın ve Hukuk** Ankara : Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, 1985
- Ways to Reduce Fuel Consumption in Household Heating .. the right Energy conservation** Washington Office of Consumer Affairs, 1972
- Yaygın Eğitim (Raporlar)** Ankara : Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü 15-17 Ocak 1990
- Yaygın Eğitim Kurumları,** Ankara : M.E.B. Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, 1990